

G. Bartodziej polemizował również, jak to określił, z mitami o „niesymetrii przywilejów” mniejszości niemieckiej w Polsce i Polonii w Niemczech, wskazując, że organizacyjne rozbięcie Polonii utrudnia korzystanie z zagwarantowanych traktatowo uprawnień mimo nieposiadania statusu mniejszości narodowej. Według senatora Bartodzieja uregulowania wymaga nadal tak usilnie postulowana przez Związek Wypędzonych i CSU w czasie rokowań nad traktatem o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy kwestia tzw. prawa do powrotu dla „wypędzonych”.

W trakcie ożywionej wymiany zdań, jaka wywiązała się po wystąpieniu prof. Bartodzieja, zwracano uwagę na problem asymetrii w stosunkach polsko-niemieckich. Dyskutowano o pominiętych przez prelegenta innych „deficytach” stosunków polsko-niemieckich. I tak m.in. doc. T. Budnikowski wskazał na braki elementarnej wiedzy i zainteresowania Polską w Niemczech, jaskrawo kontrastujące ze znajomością spraw niemieckich w polskim społeczeństwie, przytaczając przykład nikłej obecności języka polskiego na niemieckich uczelniach wyższych. Prof. L. Janicki natomiast wyrażając wątpliwość, co do tego iż ludność pochodzenia polskiego w Niemczech posiada taki sam status jak członkowie mniejszości niemieckiej w Polsce, którzy mają możliwość otrzymywania obywatelstwa RFN, zakwestionował sensowność dalszego utrzymywania zasady podwójnego obywatelstwa. Dyskutant przypomniał swój postulat wprowadzenia klauzuli zawieszającej postanowienia art. 116 Ustawy Zasadniczej dotyczące przynależności państwowej dla członków mniejszości niemieckiej w Polsce.

W odczuciu większości zebranych wystąpienie senatora G. Bartodzieja pozwoliło na zapoznanie się z interesującym, aczkolwiek nie pozbawionym kontrowersyjnych elementów, punktem widzenia czołowego reprezentanta mniejszości niemieckiej w Polsce na aktualne problemy stosunków polsko-niemieckich.

Krzysztof Malinowski

„POWSTANIE WARSZAWSKIE”. KARWICA – 27 VI-2 VII 1996 R.

W dniach od 27 czerwca do 2 lipca 1996 r. w Karwicy na Mazurach odbyła się polsko-niemiecka konferencja naukowa na temat Powstania Warszawskiego. Głównym pomysłodawcą i inicjatorem tego spotkania był prof. Bernd Martin z Uniwersytetu we Freiburgu (*Albert-Ludwigs – Universität Freiburg*). Przygotowanie i przeprowadzenie konferencji stało się możliwe dzięki współpracy Seminarium Historycznego tegoż Uniwersytetu oraz Instytutu Historii PAN w Warszawie (prof. E. Duraczyński i prof. S. Lewandowska).

Problematyka konferencji została podzielona na kilka grup tematycznych, według których przebiegały obrady. Wyróżniono wśród nich następujące zagadnienia:

- sytuacja międzynarodowa,
- sytuacja militarna w pierwszej dekadzie 1944 r.,
- decyzja o rozpoczęciu Powstania,
- przebieg Powstania,
- reakcja mocarstw.

Część referatową konferencji zamknął wykład na temat Powstania Warszawskiego w polskiej historiografii i opinii publicznej.

Wśród uczestników konferencji znaleźli się jednak nie tylko profesjonaliści. Obok uczonych niemieckich, polskich i prof. L. Bezymenskiego z Moskwy, studentów historii z Warszawy i Freiburga, zasiedli obok siebie również ludzie, którzy w 1944 r. walczyli po przeciwnej stronie barykady, żołnierze Armii Powstania oraz *Wehrmachtu*.

Tematyka i dobór uczestników konferencji umożliwiły szeroką relację wydarzeń i zróżnicowaną ocenę Powstania: począwszy od naukowo udokumentowanych i wyważonych wypowiedzi historyków, poprzez osobiste i niekiedy emocjonalne głosy uczestników walk aż do obrazu tragicznych wydarzeń 1944 r. widzianego oczyma młodego pokolenia.

Badania naukowe, nawet te najnowsze, wzbogacone o udostępnione w latach 1990-1995 archiwalia, w tym także radzieckie, nie wniosły zasadniczych rewelacji do dotychczasowego stanu wiedzy na temat Powstania. Przedstawiciel Rosji prof. Bezymenski podkreślił, iż jednoznaczna ocena postawy Związku Radzieckiego wobec Powstania będzie możliwa dopiero po udostępnieniu historykom najważniejszych akt dotyczących między innymi bezpośrednich decyzji Stalina. Pytanie czy i ewentualnie kiedy może to nastąpić, w sytuacji gdy dostęp do wielu archiwów radzieckich ponownie się „uszczelnia” pozostało bez odpowiedzi.

Równocześnie ten sam uczony jednoznacznie podtrzymał nienową opinię strony radzieckiej, że z militarnego punktu widzenia Armia Czerwona nie była w stanie przynieść pomocy walczącej Warszawie.

Ta wypowiedź wywołała liczne pytania i ożywioną dyskusję, w której stwierdzono między innymi, iż nadszedł już czas, aby wyraźnie powiedzieć, że bierną postawę Armii Radzieckiej przede wszystkim warunkował czynnik polityczny, a dopiero po nim wojskowy. Stwierdzenie takie jest konieczne dla zadośćuczynienia prawdzie historycznej. Ta natomiast to nie tylko dokumenty z tamtych lat, lecz również świadectwo ludzi, uczestników tych wydarzeń. W tym świadectwie zarówno polscy, jak i niemieccy weterani byli jednomyślni.

Do innego nurtu dyskusji, zainspirował szczególnie przejmujący w swojej wymowie referat prof. S. Lewandowskiej pt. *Ludność cywilna*. Skłonił on wraz z innymi interesującymi wypowiedziami do rozważań nad kwestią odpowiedzialności za decyzję o wybuchu Powstania, długości jego trwania i w konsekwencji wyniszczenia nie tylko jego bezpośrednich bojowników, lecz również tysięcy osób ludności cywilnej – kobiet, dzieci i starców – skazanie tych co przeżyli na wygnanie i tułaczkę, wreszcie zrównanie z ziemią walczącego miasta. W tej sprawie nie dokonano żadnej jednoznacznej oceny. Podjęto natomiast problem szerszy dotyczący nadrzędności polityki nad dobrem i interesem społeczeństwa; problem jakże aktualny zważywszy skalę zbrojnych konfliktów w otaczającym nas świecie.

Obok znaczenia naukowego odbyta konferencja dowiodła, że wspólna historia, nawet tak bolesna jak Powstanie Warszawskie, swoją wymową i wyniesionym z niej doświadczeniem nie musi ludzi dzielić. W celu wyciągnięcia tej nauki konieczne są tego typu spotkania oraz dobra wola i dążenie do prawdy każdej z uczestniczących w niej stron.

Bożena Górczyńska-Przybyłowicz

ZJEDNOCZENIE NIEMIEC

STUDIA POLITOLOGICZNO-EKONOMICZNO-
-PRAWNE

Praca zbiorowa

pod red. Lecha Janickiego, Bogdana Koszela,
Wacława Wilczyńskiego

Ark. wyd. 34, 469 ss.

W 1993 r. w Instytucie Zachodnim powołany został interdyscyplinarny zespół badawczy, którego zadaniem było gruntowne prześledzenie przyczyn, przebiegu i konsekwencji procesu zjednoczenia Niemiec.

Akt zjednoczenia obu państw niemieckich dokonany formalnie 3 października 1990 r. rozpoczął nowy etap w dziejach kontynentu europejskiego u progu XXI w. To doniosłe wydarzenie znalazło wyraz na płaszczyźnie politycznej, ekonomicznej i prawnej i one zatem wyznaczają zasadniczy podział prezentowanej publikacji.

Książka stanowi zbiór specjalistycznych studiów podzielonych na trzy powiązane ze sobą tematycznie części. Znalazły się tu analizy dotyczące czynników i mechanizmów sprawczych zjednoczenia, systemu politycznego nowych Niemiec, kosztów ekonomicznych procesu integracyjnego, a także omówienie ważniejszych problemów ustawodawczych i judykacyjnych związanych z połączeniem obu państw oraz kwestii wynikających z włączenia b. NRD w „europejski” system prawny.

Autorzy publikacji podjęli również próbę odpowiedzi na pytanie o rolę nowych Niemiec w Europie i świecie. Fakt, że Niemcy po raz pierwszy w dziejach stały się mocarstwem w sposób pokojowy, pozwala żywić nadzieję, iż będą one czynnikiem stabilizującym sytuację nie tylko na naszym kontynencie.

DO NABYCIA:

- w księgarniach naukowych
- w Instytucie Zachodnim, 61-772 Poznań, Stary Rynek 78/79 (także za zaliczeniem pocztowym)
- w księgarni „Pod ratuszem”, Poznań Ratuszowa 25/27 (domki budnicze)

